

**REPUBLIKA SLOVENIJA
USTAVNO SODIŠČE**

Pritrdilno ločeno mnenje sodnika Krivica

I.

Ker se strinjam tako z vsemi točkami izreka kot tudi praktično s celotno obrazložitvijo, razen morda z eno ali dvema formulacijama v poglavju B.-V., želim v tem pritrdilnem ločenem mnenju predvsem še nadalje razviti oziroma dopolniti argumentacijo poglavja B.-V., hkrati pa zavzeti stališče tudi do drugačnih pogledov na ta vprašanja, ki so deloma razvidni tudi iz nekaterih ločenih mnenj.

II.

V argumentaciji v poglavju B.-V. bi rad poudaril pomembnost ustavnopravnega izhodišča, podanega na začetku 40. točke z besedami: "Posebne ustavne pravice (tudi posebna volilna pravica) so zagotovljene samo pripadnikom avtohtonih italijanske in madžarske narodne skupnosti." Pripadnikom drugih "narodov ali narodnih skupnosti" (formulacija iz 61. člena Ustave)¹, torej tudi pripadnikom morebitnih drugih avtohtonih narodnih skupnosti, so zagotovljene druge ustavne pravice, zlasti tiste iz 61. in 62. člena Ustave: izražanje narodnostne pripadnosti in kulture, uporabljanje jezika in pisave.

Pomisleki, da bi 4. točka izreka in njena argumentacija v poglavju B.-V. lahko po nepotrebnem sprožili širše razpravljanje o vsebini pojma avtohtonosti in o možnem širjenju posebnih ustavnih pravic od italijanske in madžarske avtohtone narodne skupnosti še na druge, se mi zdijo nepotrebni. Po eni strani tovrstnih razprav ni niti mogoče niti potrebno kakorkoli preprečevati ali se jih bati, saj se neprestano povečevanje občutljivosti za ta vprašanja v svetovnem merilu nujno odraža tudi pri nas - po drugi strani pa imajo pripadniki vseh narodnih skupnosti pri nas v 61. in 62. členu Ustave zagotovljeno tako visoko raven ustavnopravnega varstva, kakršne mnoge tradicionalne demokratične države ne poznajo ali ne dosegajo, da je povsem notranja stvar Slovenije in njene ustavne ureditve, iz kakšnih ustavnopravnih, tradicionalnih, zgodovinskih, kulturnih in političnih razlogov je italijanski in madžarski narodni skupnosti ustavno zagotovila še višjo raven zaščite oziroma še posebne ustavne pravice. Ali bo kdaj v prihodnosti štela za potrebno, da enako višjo stopnjo zaščite in pravic zagotovi poleg teh dveh še kakšni narodni skupnosti, je - ob mednarodnopravno oziroma primerjalnopravno več kot zadovoljivi ureditvi pravic pripadnikov vseh narodnih skupnosti - prav tako povsem njena notranja stvar. Sam mislim, da se bo to vprašanje - in še to ne takoj - najbrž lahko utemeljeno postavilo samo za romsko skupnost, ki ji je v 65. členu Ustave načelno že priznan poseben položaj in posebne pravice, le ne v enakem obsegu kot italijanski in madžarski.

Predvsem pa seveda ta točka izreka in njena obrazložitev nikakor ne zahtevata zakonskega opredeljevanja, kaj je avtohtona narodna skupina, ampak samo zakonsko opredelitev "meril, po katerih komisije italijanske in madžarske samoupravne narodne skupnosti odločajo o vpisu volivcev v posebni volilni imenik". To pa sta dve sicer povezani, a vendarle samostojni, različni vprašanji.

Zakaj, bom pojasnil v nadaljevanju.

Ni stvar v tem, da posameznik ne bi smel izraziti svoje pripadnosti eni od teh dveh narodnih skupnosti (se subjektivno opredeliti za njenega pripadnika) - saj je to njegova ustavna pravica po 61. členu Ustave. Toda na drugi strani pa tej narodni skupnosti, ki je po 64. členu Ustave organizirana v posebno samoupravno skupnost, ni mogoče zapovedati, da bi morala vsakogar, ki se deklarira za njenega pripadnika, tudi ona sprejeti kot takega in ga vpisati v posebni volilni imenik - zlasti takrat ne, kadar bi to možnost hotel kdo (ali celo večja, organizirana skupina ljudi) zlorabiti bodisi v izključno volilne namene bodisi z namenom siceršnjega popačenja prave volje te narodne skupnosti pri njenem siceršnjem delovanju, pri volitvah njenih lastnih organov in podobno.

Ta misel je izražena že v 44. točki obrazložitve in jo z dodatno argumentacijo želim samo še poudariti. Poudarek bi po mojem mnenju moral biti izključno na tem, torej na potrebi zakonske opredelitve kriterijev za sestavo posebnega volilnega imenika zaradi varstva italijanske in madžarske narodne skupnosti pred možnimi volilnimi in drugimi zlorabami - in ne na pojmu avtohtonosti. Ti kriteriji morajo torej varovati ti dve narodni skupnosti pred možnimi zlorabami, ne pa pred tem, da bi se med "avtohtone" (tu že dolgo bivajoče) Italijane in Madžare "vrinil" morda še kakšen naknadno priseljeni Italijan ali Madžar.

Tega vprašanja se delno dotika tudi 46. točka obrazložitve, vendar po mojem mnenju ne povsem ustrezno. Vprašanje, ali smejo dobiti posebno volilno pravico tudi npr. v Ljubljani ali Mariboru bivajoči Italijani in Madžari, po mojem mnenju namreč nikakor ne posega v "razlaganje pojma avtohtonosti", kot piše v 46. točki. Italijanska in madžarska narodna skupnost sta v Sloveniji nedvomno avtohtoni in se ve, kje je njuno tradicionalno bivalno območje - ali oni dve med svoje pripadnike štejeta tudi posamezne druge bivajoče ali od drugod izvirajoče sonarodnjake, pa je povsem njuna stvar. Tudi če se je tak sonarodnjak morda priselil v Slovenijo z juga Italije ali z vzhoda Madžarske, pa se je dejansko vključil v kulturno in drugo življenje tukajšnje italijanske ali madžarske manjšine ali si to želi, res ne vidim razloga, zakaj ga ta tukajšnja manjšina ne bi smela vključiti v svoje vrste - seveda, če to sama želi, in ne pod kakršnokoli prisilo. Nekako v tem smislu bi torej obe manjšini lahko poskusili izoblikovati predlog za zakonske kriterije, ki jih zahteva 4. točka izreka - morda pa bi zadostoval že zgolj negativen kriterij: da se v posebni volilni imenik vpiše vsakogar, ki to želi, in da je dopustno odkloniti vpis le takim, za katere niti po izvoru, imenu, znanju jezika in podobnih objektivnih kriterijih niti po dosedanem subjektivnem izražanju pripadnosti manjšini in aktivnem nastopanju v njenem okviru ni mogoče sklepati na njihovo resnično povezanost s to narodno skupnostjo ali pa kakšne okoliščine kažejo celo na poskus zlorabe posebne volilne pravice v namene, ki so tej narodni skupnosti tuji ali celo nasprotni.

Iz gornjih izvajanj je tudi jasno, kakšen je moj odgovor na neodgovorjeno vprašanje, nakazano na koncu 46. točke: če bi zakon postavil kot eno od omenjenih meril tudi stalno prebivališče na "avtohtonem" območju, to ne bi moglo biti protiustavno, če bi bila taka volja italijanske in madžarske narodne skupnosti (če bi tako zakonsko ureditev torej onidve predlagali) - in prav tako ne bi bilo protiustavno, če zakon takega kriterija ne bi postavil in bi bil pri tem mnogo bolj širok in liberalen. Kako širok krog svojih

sonarodnjakov ti dve narodni skupnosti preko vpisa v posebni volilni imenik vključujeta v svoje vrste, naj bo povsem njuna stvar - zakonske kriterije za ravnanje pri tem je treba postaviti izključno samo zaradi varovanja manjšine pred možnimi zlorabami, oziroma točneje: zato, da bi v primeru poskusov "sovražnega prevzema manjšinskih poslanskih mandatov s strani manjšini tujih skupin", ko bi pristojne komisije začele zavračati take vpise v volilni imenik, one same in potem tudi sodišča v primeru sporov imeli na razpolago zakonsko določene kriterije za svoje odločanje. Dokler takih organiziranih poskusov ne bo, pa najbrž ne zavračanja vpisov ne sporov okrog tega sploh ne bo.

III.

Glede pravnega interesa pobudnikov (6. točka izreka in 29. točka obrazložitve): temeljni kriterij za priznanje pravnega interesa (po 24. členu ZUstS) je prav neposrednost pravne prizadetosti pobudnika z izpodbijanimi določbami. Seveda je res, da sta pravna ureditev volilne pravice "manjšincev" in pravna ureditev obsega mandata manjšinskih poslancev med seboj tesno povezani vprašanji - a prav tako je res, da dvojna volilna pravica pripadnikov manjšine neposredno posega v enakost volilne pravice vseh drugih volilcev (čeprav je ta poseg, kot je ugotovljeno v tej odločbi, ustavno dopusten in celo zapovedan), medtem ko pa tak ali drugačen obseg mandata manjšinskih poslancev v pravice volivcev, ki so volili druge poslance, posega kvečjemu posredno. Quod erat demonstrandum. (Samo) to je bilo treba dokazati. Brž ko je bilo to izkazano (da pobudniku po zakonu ni mogoče priznati pravnega interesa), je bilo treba pobudo zavreči - ne glede na to, kaj si mislimo o vsebini pobude, in ne glede na to, da odgovor na to vsebinsko vprašanje tudi po mojem mnenju najbrž ne bi bil prav nič dvomljiv ali negotov.

Matevž Krivic

Opomba:

1Pri formulaciji v 61. členu Ustave, ki govori o izražanju pripadnosti "svojemu narodu ali narodni skupnosti", ni povsem jasno, v čem naj bi bila razlika med "narodom" in "narodno skupnostjo", saj najbrž pripadniki vsakega naroda tvorijo hkrati nekakšno "narodno skupnost" (seveda, sociološko gledano, v smislu neorganizirane skupine ljudi, ki nima organov in pravnih norm, ampak jo vežejo v skupnost drugačne vezi). Po njeni genezi je to formulacijo najbrž pripisati iz prejšnjega sistema znani pojmovni zvezi "narodi in narodnosti SFRJ", pri čemer je pojem "narodi" označeval konstitutivne (državotvorne) narode Jugoslavije, sporni in večstransko problematični izraz "narodnosti" pa to, čemur povsod po svetu rečejo preprosto in jasno nacionalne manjšine. Domnevam torej, da je današnja formulacija "narodi in narodne skupnosti" nekakšen (transformiran) ostanek nekdanje sintagme "narodi in narodnosti". V tem smislu bi bilo torej 61. člen Ustave treba razumeti tako, da vsakomur zagotavlja pravico, da svobodno izraža pripadnost tako h kateremukoli narodu, ki v celoti živi zunaj meja Slovenije, kakor tudi h kateremukoli narodu, katerega del že dolgo živi v Sloveniji in ima tu status "narodne skupnosti" ali manjšine. Oziroma, če smo še bolj natančni - ta distinkcija pravzaprav omogoča nekomu, ki se ima za Italijana, da se svobodno opredeli bodisi za pripadnika tukajšnje italijanske manjšine ("narodne skupnosti") bodisi zgolj za pripadnika italijanskega naroda kot celote. Je pa ta fina distinkcija najbrž brez večjega praktičnega pomena. Ali se tak Italijan čuti hkrati tudi pripadnika tukajšnje italijanske manjšine, bo izrazil predvsem praktično (z udeležbo v

njenem življenju in delu, s prijavo v posebni volilni imenik itd.), ne pa z abstraktnim opredeljevanjem.